SCIENCE PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari

Son 2. Jild 4.

2024

ISSN: 2181-1342 (Online)
Сайт: https://scienceproblems.uz
DOI: 10.47390/SPR1342V4I2Y2024

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОИЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ 2(4) - 2024

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

ТОШКЕНТ-2024

БОШ МУҲАРРИР:

Исанова Феруза Тулқиновна

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ:

07.00.00-ТАРИХ ФАНЛАРИ:

Юлдашев Анвар Эргашевич – тарих фанлари доктори, сиёсий фанлар номзоди, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Мавланов Уктам Махмасабирович – тарих фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Хазраткулов Аброр – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети.

Турсунов Равшан Нормуратович – тарих фанлари доктори, Ўзбекистон Миллий Университети;

Холикулов Ахмаджон Боймахамматович – тарих фанлари доктори, Ўзбекистон Миллий Университети;

Габриэльян Софья Ивановна – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Миллий Университети.

08.00.00-ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ:

Карлибаева Рая Хожабаевна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Насирходжаева Дилафруз Сабитхановна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Остонокулов Азамат Абдукаримович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент молия институти;

Арабов Нурали Уралович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Худойқулов Садирдин Каримович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Азизов Шерзод Ўктамович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Божхона институти;

Хожаев Азизхон Саидалохонович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Фарғона политехника институти

Холов Актам Хатамович – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Шадиева Дилдора Хамидовна – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент в.б, Тошкент молия институти;

Шакаров Қулмат Аширович – иқтисодиёт фанлари номзоди, доцент, Тошкент ахборот технологиялари университети

09.00.00-ФАЛСАФА ФАНЛАРИ:

Ҳакимов Назар Ҳакимович – фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Яхшиликов Жўрабой – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Ғайбуллаев Отабек Мухаммадиевич – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Саидова Камола Усканбаевна – фалсафа фанлари доктори, “Tashkent International University of Education” халқаро университети;

Ҳошимхонов Мўмин – фалсафа фанлари доктори, доцент, Жиззах педагогика институти;

Ўроқова Ойсулув Жамолиддиновна – фалсафа фанлари доктори, доцент, Андижон давлат тиббиёт институти, Ижтимоий-гуманитар фанлар кафедраси мудири;

Носирходжаева Гулнора Абдукаххаровна – фалсафа фанлари номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Турдиев Бехруз Собирович – фалсафа фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Бухоро давлат университети.

10.00.00-ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Ахмедов Ойбек Сапорбаевич – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Кўчимов Шухрат Норқизилович – филология фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳасанов Шавкат Аҳадович – филология фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Бахронова Дилрабо Келдиёровна – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Мирсанов Ғайбулло Қулмуродович – филология фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Салахутдинова Мушарраф Исамутдиновна – филология фанлари номзоди, доцент, Самарқанд давлат университети;

Кучкаров Рахман Урманович – филология фанлари номзоди, доцент в/б, Тошкент давлат юридик университети;

Юнусов Мансур Абдуллаевич – филология фанлари номзоди, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Саидов Улугбек Арипович – филология фанлари номзоди, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси.

12.00.00-ЮРИДИК ФАНЛАР:

Ахмедшаева Мавлюда Ахатовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Мухитдинова Фирюза Абдурашидовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Эсанова Замира Нормуротовна – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган юрист, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳамроқулов Баҳодир Мамашарифович – юридик фанлар доктори, профессор в.б., Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университети;

Зулфиқоров Шерзод Хуррамович – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Жамоат хавфсизлиги университети;

Хайитов Хушвақт Сапарбаевич – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Асадов Шавкат Ғайбуллаевич – юридик фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Утемуратов Махмут Ажимуратович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Сайдуллаев Шахзод Алиханович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳакимов Комил Бахтиярович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Юсупов Сардорбек Баходирович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Амиров Зафар Актамович – юридик фанлар бўйича фалсафа доктори (PhD), Ўзбекистон Республикаси Судьялар олий кенгаши ҳузуридаги Судьялар олий мактаби;

Жўраев Шерзод Юлдашевич – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Бабаджанов Атабек Давронбекович – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Раҳматов Элёр Жумабоевич - юридик фанлар номзоди, Тошкент давлат юридик университети;

13.00.00-ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ:

Хашимова Дильдархон Уринбоевна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ибрагимова Гулнора Хавазматовна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Закирова Феруза Махмудовна – педагогика фанлари доктори, Тошкент ахборот технологиялари университети ҳузуридаги педагогик кадрларни қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш тармоқ маркази;

Каюмова Насиба Ашуровна – педагогика фанлари доктори, профессор, Қарши давлат университети;

Тайланова Шохида Зайниевна – педагогика фанлари доктори, доцент;

Жуманиёзова Муҳайё Тожиевна – педагогика фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Ибрахимов Санжар Урунбаевич – педагогика фанлари доктори, Иқтисодиёт ва педагогика университети;

Жавлиева Шахноза Баходировна – педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), Самарқанд давлат университети;

Бобомуротова Латофат Элмуродовна - педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), Самарқанд давлат университети.

19.00.00-ПСИХОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Каримова Васила Маманосировна – психология фанлари доктори, профессор, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Ҳайитов Ойбек Эшбоевич – Жисмоний тарбия ва спорт бўйича мутахассисларни қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш институти, психология фанлари доктори, профессор

Умарова Навбаҳор Шокировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети, Амалий психологияси кафедраси мудири;

Атабаева Наргис Батировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Шамшетова Анжим Карамаддиновна – психология фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Қодиров Обид Сафарович – психология фанлари доктори (PhD), Самарканд вилоят ИИБ Тиббиёт бўлими психологик хизмат бошлиғи.

Содиқова Шоҳида Мархабоевна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон халқаро ислом академияси.

22.00.00-СОЦИОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Латипова Нодира Мухтаржановна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири;

Сеитов Азамат Пўлатович – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети;

23.00.00-СИЁСИЙ ФАНЛАР

Назаров Насриддин Атақулович –сиёсий фанлар доктори, фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент архитектура қурилиш институти;

Бўтаев Усмонжон Хайруллаевич –сиёсий фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири.

ОАК Рўйхати

Мазкур журнал Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Олий аттестация комиссияси Раёсатининг 2022 йил 30 ноябрдаги 327/5-сон қарори билан тарих, иқтисодиёт, фалсафа, филология, юридик ва педагогика фанлари бўйича илмий даражалар бўйича диссертациялар асосий натижаларини чоп этиш тавсия этилган илмий нашрлар рўйхатига киритилган.

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари” электрон журнали 2020 йил 6 август куни 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.

Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” масъулияти чекланган жамияти

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил: scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).

МУНДАРИЖА

07.00.00 – ТАРИХ ФАНЛАРИ

Файзуллаева Мавлюда Хамзаевна
ЎЗБЕК ВА ТОЖИК АНЪАНАВИЙ ТАОМЛАРИДА ЭТНОМАДАНИЙ АЛОҚАЛАРНИНГ АКС ЭТИШИ (СУРХОН ВОҲАСИ МИСОЛИДА) 10-15

Umarov Sardor Yakubovich
QAYTA BIRLASHGAN GERMANIYADA MEHNAT BOZORINI ISLOH QILISH, AHOLI BANDLIGI, DEMOGRAFIK O‘ZGARISHLAR 16-20

08.00.00 – ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ

Shadiyeva Gulnora Mardiyevna
O’ZBEKISTONDA EKSPORTNING OSHISHINING IQTISODIY O’SISHGA TA’SIR ETISH YO’LLARI 21-29

Халилдинов Азизбек Абдуқаххорович
КИЧИК БИЗНЕС ВА ХУСУСИЙ ТАДБИРКОРЛИК СУБЪЕКТЛАРИ ФАОЛИЯТИНИ БОШҚАРИШГА ОИД НАЗАРИЙ ҚАРАШЛАР 30-34

Мавлянов Мажид, Урдушев Хамракул
КЛАСТЕР ЁНДАШУВИ: ЧОРВАЧИЛИК КЛАСТЕРЛАРИНИНГ АФЗАЛЛИКЛАРИ 35-45

Асроров Азизбек Исомиддин угли
ЭКОНОМИЧЕСКАЯ ПРИРОДА РИСКОВ, ВОЗНИКАЮЩИХ В ДЕЯТЕЛЬНОСТИ КОММЕРЧЕСКИХ БАНКОВ 46-52

Xaydarova Durdona Shuxratjon qizi, Achilboyeva Sevinch O’tkir qizi
MAHALLIY BUDJET DAROMADLARI HISOBI TASHKIL ETISHNING NAZARIY JIHATLARI. 53-60

Камалов Акмал Сайдакбарович
ХАЛҚАРО ТРАНСПОРТ ЛОЙИҲАЛАРИНИ АМАЛГА ОШИРИЛИШИ ЭҲТИМОЛЛИГИНИНГ ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ИҚТИСОДИЙ ХАВФСИЗЛИГИГА ТАЬСИРИНИ БАҲОЛАШ УСЛУБИЯТИ ИШЛАБ ЧИҚИШ 61-68

Namazov Gafur Shokulovich
IQTISODIYOTDA GIBRID MODELLARNI QO’LLASH 69-75

09.00.00 – ФАЛСАФА ФАНЛАРИ

Rasulov Azizkhon Mukhamadqodirovich
YANGI O’ZBEKISTONDA OMMAVIY AXBOROT VOSITALARINING TIZIMLI O’ZGARISHI 76-81

Kadirova Ziyoda Rahimdjanovna
ISLOM FALSAFASIDA ILM TUSHUNCHASINING MOHIYATI 82-86

Turdiyev Bexruz Sobirovich
JAMIYAT IDEOSFERASINING IJTIMOIY-FALSAFIY TAHLILI 87-92

Alimatova Nargis Abduxalilovna
KONSTITUTSIYADA HALOL RAQOBAT KAFOLATI 93-98

Abdullayev Ibodulla Abdullayevich, Mustafoyeva Feruza Xurshid qizi
MA'NAVIYAT – YANGI O‘ZBEKISTON TARAQQIYOTINING MUHIM POYDEVORIDIR........ 99-103

Кувандиков Шокир Облокулович
МАҲМУДХЎЖА БЕҲБУДИЙ МИЛЛИЙ-МАЪНАВИЙ ҚАРАШЛАРИНИНГ ИЖТИМОИЙ ФАЛСАФИЙ МАНБАЛАРИ 104-111

Yusupaliyev Orzimurod Odilovich
YOSHLAR MAFKURAVIY ONGI TRANSFORMATSIYALASHUVINING BUGUNGI KUNDAGI AHAMIYATI: MUAMMO VA YECHIMLAR 112-119

Eshonqulov Laziz Norqobul o'g'li
BADIIY MUHITDA TANQIDIYLIK VA SATIRANING TABIIY KOMMUNIKATSIYASI 120-125

10.00.00 – ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ

Saitova Nilufar Djumaydillayevna
YOSH O'ZBEK SHOIRLARI: VOQELIKNI IDROK ETISH VA UNI BADIIY IFODALASH TENDENSIYALARI 126-130

Nurmanov Furqat Xayitqulovich
O'G'UZ" ETNONIMI VA O'G'UZLAR 131-137

Qudratova Sitora Olimovna
AQSH HIKOYACHILIGI TARIXI VA SPETSIFIKASINING BADIIY IFODASI HAMDA JANR IJODKORLARI 138-148

Fayziyeva Aziza Anvarovna, Safarova Nigora Axatovna
METAFORALARNING O'ZBEKCHA TARJIMASIGA KOGNITIV YONDASHUV 149-153

Qodirova Madinabonu Murodjon qizi
LINGVISTIK TA'MINOT VOSITALARI: TUZILISHI VA TARKIBI 154-159

Аллабердиева Регина, Мадалов Навруз
ТАКСОНОМИЯ ГЕНДЕРНО-МАРКИРОВАННЫХ ПАРЕМИЙ - РЕГУЛЯТИВОВ АНГЛИЙСКОГО И РУССКОГО ЯЗЫКОВ 160-165

Azimova Aziza Alisher qizi
INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDA KONCHILIK LEKSIK BIRLIKLARINING LEKSIK-SEMANTIK XUSUSUYATLARI 166-172

Shoymardonov Ilhom Alixonovich
BAHOR, YOZ, KUZ MAVSUMLARI BILAN BOG'LIQ BOLALAR QO'SHIQLARI 173-178

Raxmatova Dilafruz Nusratilloyevna
SAMARQAND JADIDCHILIK MAKTABI VAKILLARI ASARLARINING TIL XUSUSIYATI 179-184

Mirzayev Jasur, Madalov Navruz
THE DIALOGIC NATURE OF PERSONIFICATION IN THE POETICS OF WILLIAM BLAKE 185-190

Yuan Xiaowei
ON THE TITLE AND LEXICAL FEATURES OF THE WINTER OLYMPICS NEWS REPORT IN CHINA DAILY 191-197

12.00.00 – ЮРИДИК ФАНЛАР

Ражабов Нариман Шарифбаевич
НЕКОТОРЫЕ ВОПРОСЫ ПРАВОВОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ ДОБРОВОЛЬНОЙ ЭКОЛОГИЧЕСКОЙ СЕРТИФИКАЦИИ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН 198-206

Yakubova Iroda Bahramovna
MULKIY HUQUQLARNI JAMOAVIY ASOSDA BOSHQARUVCHI TASHKILOTLAR VA MUALLIFLIK

HUQUQI OBYEKTLARIDAN FOYDALANUVCHI SHAXSLAR OʻRTASIDAGI SHARTNOMALAR TASNIFI 207-212

Inoyatov Behruzjon Umidjon oʻgʻli
TOVAR BELGILARINING HUQUQIY JIHATDAN MUHOFAZA QILISHNI TARTIBGA SOLUVCHI QONUNCHILIKNI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI 213-220

Раимова Шохсанам Ғайратжоновна
РЕЦИДИВ ЖИНОЯТЛАР ВА УЛАРНИНГ ҲУҚУҚИЙ АҲАМИЯТИ 221-227

Mukumov Bobur
CURRENT ISSUES OF IMPROVING THE PROTECTION OF INTELLECTUAL PROPERTY AT THE INTERNATIONAL LEVEL 228-234

Нодирахон Абдурахманова
ВЛИЯНИЕ ТЕХНОЛОГИИ БЛОКЧЕЙН, СМАРТ-КОНТРАКТОВ И КРИПТОВАЛЮТ НА РАЗВИТИЕ ПРАВА 235-239

Акмалхонов Боситхон Азизхон ўғли
ЗАЩИТА ПРАВА ЧАСТНОЙ СОБСТВЕННОСТИ В ПРАКТИКЕ ЕВРОПЕЙСКОГО СУДА ПО ПРАВАМ ЧЕЛОВЕКА........ 240-246

Turakulova Nazira
MUALLIFLIK HUQUQIDA MULKIY HUQUQLARNI JAMOVIY BOSHQARISH 247-260

Якубов Бекзод Эркинбаевич
КЕЧИКТИРИБ БЎЛМАЙДИГАН ҲОЛЛАРДА ТЕЗКОР – ҚИДИРУВ ТАДБИРЛАРИНИ ЎТКАЗИШ ТАРТИБИ ВА УНИНГ ҲУҚУҚИЙ АСОСЛАРИ........ 261-265

13.00.00 – ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ

Mamajonov Xoshimjon Abdumalikovich
FIZIKA FANINI IJODIY O`ZLASHTIRISH YOʻLLARI (AKADEMIK LITSEYLAR MISOLIDA) 266-271

Tkacheva Anastasiya Aleksandrovna
OʻZBEKISTON OLIY OʻQUV YURTLARIDA ISPAN TILI BOʻYICHA IJTIMOIY-MADANIY KOMPETENTLIKNI OʻQITISH STRATEGIYASINI ISHLAB CHIQISH 272-281

Haqberdiyev Baxtiyor Rustamovich
TASVIRIY SAN’AT VA MUHANDISLIK GRAFIKASI FANLARINI BOSHQA FANLAR BILAN INTEGRATSIYASI........ 282-287

Jumayev Xushboq Soatmumin oʻgʻli
KICHIK MAKTAB YOSHIDAGI OʻQUVCHILAR XOTIRASINI RIVOJLANTIRISHNING NAZARIY ASOSLARI 288-291

Omonqulov Ulugʻbek Maxsiddin oʻgʻli
IQTIDORLI OʻQUVCHILAR BILAN ISHLASH METODIKASI........ 292-296

Jumaboev Nabi Pardaboevich
THE NEED TO USE AESTHETIC VIEWS OF EASTERN THINKERS IN THE EDUCATIONAL SYSTEM 297-304

Kayumov Erkin Kazakbayevich
TASVIRIY SAN’ATNING OʻQUVCHILAR IDROKI VA IJODKORLIGINI SHAKLLANTIRISHDAGI ROLI........ 305-310

Yusupova Feruza Hajiboyevna, Gaipova Nilufar Jasurbekovna
MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARNING EKOLOGIK TA'LIM BERISHDA GRAFIK ORGANAYZERLARNING ROLI 311-317

Karshiboyeva Dilafruz Boxodirovna
SOMONIYLAR DAVRI SAN'ATI VA UNING JAHON TARIXIDAGI ROLI 318-322

SCIENCE PROBLEMS.UZ

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари. -№ 2(4) - 2024.
ISSN: 2181-1342 (Online)
https://scienceproblems.uz

Yusupova Feruza Hajiboyevna
Urganch davlat pedagogika instituti o'qituvchisi

Gaipova Nilufar Jasurbekovna
Urganch davlat pedagogika instituti magistranti

MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARNING EKOLOGIK TA'LIM BERISHDA GRAFIK ORGANAYZERLARNING ROLI

Annotatsiya. Ushbu maqolada folklor va yozma adabiyotning bir-biriga o'zaro ta'sirini pedagogik texnologiyalar yordamida tushuntirish xususida fikr yuritildi. Dars jarayonida samaradorlikka erishish uchun pedagogik texnologiya va pedagogik vositalar to'g'ri tanlash lozimligiga e'tibor qaratildi.
Kalit so'zlar: folklor, yozma adabiyot, janr, maqol, ta'sirchanlik, metod, texnologiya, vosita, tushuntirish, dars.

Yusupova Feruza Hajiboyevna,
Teacher of Urganch State Pedagogical Institute

Gaipova Nilufar Jasurbekovna
graduate student of Urganch State Pedagogical Institute

THE ROLE OF GRAPHIC ORGANIZERS IN ENVIRONMENTAL EDUCATION OF PRESCHOOL CHILDREN

Abstract. The problems and solutions of explaining natural objects through graphic organizers in the organization of environmental education of preschool children, as well as the issues of modern approach to the organization of activities and teaching through graphic organizers in the formation of environmental education are highlighted.
Keywords; social environment, competence, ecological imagination, land, forests, flora and fauna, climate, system.

Юсупова Феруза Гаджибоевна
преподаватель Ургенчского государственного педагогического института

Гаипова Нилуфар Джасурбековна
аспирантка Ургенчского государственного педагогического института

РОЛЬ ГРАФИЧЕСКИХ ОРГАНИЗАТОРОВ В ЭКОЛОГИЧЕСКОМ ОБРАЗОВАНИИ ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНИКОВ

Аннотация. Освещены проблемы и пути решения объяснения объектов природы через графические органайзеры в организации экологического образования дошкольников, а также вопросы

современного подхода к организации деятельности и обучения через графические органайзеры в формировании экологического образования.

Ключевые слова; социальная среда, компетентность, экологическое воображение, земля, леса, флора и фауна, климат, система.

DOI: https://doi.org/10.47390/SPR1342V4I2Y2024N45

Kirish. Hozirgi ilmiy-texnika taraqqiyoti davrida insonning tabiatga ta'siri kuchaygan bir paytda undagi ekologik muvozanatni asrash nihoyatda muhim muammolardan biri hisoblanadi. Shuning uchun ham kelajak avlodni ekologik jihatdan savodli va yetuk insonlar qilib tarbiyalash, bu borada yoshlar ongida ekologik tushunchalarni shakllantirish hozirgi kunning dolzarb muammolari qatoridan oʻrin egallaydi.

Tabiat deganda yer, oʻrmonlar, oʻsimlik va hayvonot olami, iqlim, yer sharida inson yashaydigan tabiiy sharoit va muhit tushuniladi. Inson va tabiat bir-biri bilan chambarchas bogʻliq. Oʻzbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 9-sentyabrdagi PQ-3261-son "Maktabgacha ta'lim texnologiyalarini tubdan takomillashtirish boʻyicha chora-tadbirlar toʻgʻrisida", 2019-yil 8-maydagi PQ-4312-son "Oʻzbekiston Respublikasi maktabgacha ta'lim texnologiyalarini 2030 yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash toʻgʻrisida", 16-dekabr 2019-yil "Maktabgacha ta'lim tizimida ekologik ta'limni takomillashtirish toʻgʻrisida", Oʻzbekiston Respublikasida ekologik ta'limni rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash toʻgʻrisida Vazirlar Mahkamasining 2019-yil 27-maydagi 434-son qarori, Oʻzbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 6-noyabrdagi PQ-4884 "Ta'lim-tarbiya texnologiyalarini yanada takomillashtirishga oid qoʻshimcha chora-tadbirlar toʻgʻrisidagi" qarorlari hamda mazkur sohaga tegishli boshqa me'yoriy-huquqiy hujjatlarda belgilangan vazifalarni amalga oshirishda ushbu maqolada muayyan darajada xizmat qiladi[1 592 b].

Tabiat inson uchun hayot muhiti va yashash uchun xomashyo va boshqalarning yagona manbaidir. Demak, tabiatni muhofaza qilish, ekologik talablarga har doim rioya qilish va ekologik halokatlarning oldini olish mustaqil davlatimizning sotsial-iqtisodiy, huquqiy masalasi boʻlibgina qolmay, balki ekologik siyosatning asosiga aylanishi mumkin. Respublikamizda soʻnggi yillarda maktabgacha ta'lim tizimidagi bolalarni rivojlanish davridan boshlab ekologik tarbiyalash hamda sogʻlom, idrokli, axloqiy, madaniyat, ma'nan shakllanishining me'yoriy asoslari yaratilmoqda. "Buyuk mutafakkirlar asarlarini, ularning butun jahon sivilizatsiyasi rivojiga qoʻshgan bebaho hissasini chuqur oʻrganish, teran anglash alohida ahamiyatga egadir" [2-98b] deb ta'kidlangan. Bu esa, bolada ilk ekologik tushunchalarni aynan buyuk mutafakkirlarimizni oʻgitlari bilan uzviy bogʻlab shakllantirishda bola yashab turgan muhitning tabiatiga, jamiyatga va bolaning ichki dunyosiga shaxs sifatida shakllantirishga hissa qoʻshadigan barcha ijtimoiy moslashuvlar imkoniyatlari kengayadi.

Tabiat deganda yer, oʻrmonlar, oʻsimlik va hayvonot olami, iqlim, yer sharida inson yashaydigan tabiiy sharoit va muhit tushuniladi. Inson va tabiat bir-biri bilan chambarchas bogʻliq. Tabiat inson uchun hayot muhiti va yashash uchun xomashyo va boshqalarning yagona manbaidir. Demak, tabiatni muhofaza qilish, ekologik talablarga har doim rioya qilish va ekologik halokatlarning oldini olish mustaqil davlatimizning sotsial-iqtisodiy, huquqiy masalasi boʻlibgina qolmay, balki ekologik siyosatning asosiga aylanishi mumkin. Respublikamizda soʻnggi yillarda maktabgacha ta'lim tizimidagi bolalarni rivojlanish davridan boshlab ekologik tarbiyalash hamda sogʻlom, idrokli, axloqiy, madaniyat, ma'nan shakllanishining me'yoriy asoslari yaratilmoqda. Ekologik ta'lim-tarbiyaga oid muammolarni hal etish, yoshlarning

ekologik ta'lim-tarbiyasi, tabiiy fanlarni oʻqitishda oʻquvchilarga ekologik ta'lim berishni nazariy asoslari, talabalarning valeologik turmush tarziga rioya qilishi, hayot xavfsizligini ta'minlashga yoʻnaltirilgan pedagogik jarayonning nazariy asoslari, mazmuni va zamonaviy texnologiyalari mamlakatimiz olimlari E.O.Turdiqulov, D.J.Sharipova, N.M.Egamberdiyeva, S.I.Husanova[3-212b] lar tomonidan tadqiq qilingan. Ekologik muammolarning tabiiy – falsafiy jihatlari, oʻquvchilar va talabalarda ekologik madaniyatni shakllantirishning ilmiy pedagogik asoslari P.U.Berdanova, N.Sh.Bozorova, N.U.Nishonova, G.A.Ismoilova, K.B.Muxammadiyevlar va boshqalarning ilmiy izlanishlarida tadqiq etilgan.

Tabiatdan foydalanish va ekologik xavfsizlikning dolzarb muammolari. Bugungi kunda atrof-muhitni nazorat qilish oʻz ichiga uch asosiy vazifani oladi;

1) kuzatish va nazorat-bizni oʻrab turgan atrof-muhitni uzluksiz kuzatish

2) taxmin qilish (prognoz)-tabiatda ta'sirida boʻladigan oʻzgarishlarni oldindan aniqlash;

3) boshqarish — atrof-muhitda boʻladigan tadbirlarni boshqarish yoki tartibga solish. [4-82b]

Maktabgacha yoshdagi bolalarda ekologik ta'lim berishda ta'limning grafik organayzerlari interfaol metodlarning ajralmas bir qismi hisoblanadi.

Grafik organayzerlar oʻquv vazifalari doirasidagi faktlar, atamalar, gʻoyalar, bilimlar va tushunchalar oʻrtasidagi ketma-ketlikni ta'minlaydi. Ulardan maktabgacha yoshdagi bolalarning quyidagi qobiliyatlarini uygʻotish mumkinligi yoritib oʻtilgan.

- fikrlash qobiliyatini oshirish;
- aqliy hujumni ragʻbatlantirish;
- mustaqil ishlashni tashkillashtirish;
- yangi gʻoyalarni yaratish;
- qismlarni umumiylikka ulash;
- sabablar va oqibatlarni tahlil qilish;
- mavzu doirasidagi bilimlarni chuqur oʻzlashtirish va mohiyatan tushunish kabi maqsadlarda qoʻllash mumkin. [5-38b].;

Grafik organayzerlar bolalarda oʻz-oʻzini tahlil qilish, bilimlarni tasvirlashning optimal usulini topish, eslab qolish, rejalashtirish, taqdim qilish va isbotlash koʻnikmalarini shakllantirishda ijobiy natija beradi. Grafik organayzerlar orqali bolaga mavzuni yoki obyektning asosiy belgilarini, ziddiyatni, vaziyatni, muammoni tushuntirishni va muammoni hal qilish usullarini oʻrgatish mumkin. Tashkilotchidan foydalanish talabalarga ma'lumotlarga e'tibor qaratishga va ortiqcha tafsilotlardan qochishga yordam beradi. Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida ta'lim jarayonini yaxshilash bolalarni har tomonlama yetuk barkamol qilib tarbiyalashda koʻplab tajriba sinov ishlari oʻtkazilib tarbiyachi pedagoglar turli xil prinsiplar asosida davlat ta'lim standartlariga boʻysungan holda ta'lim jarayonini sifatli tarzda grafik organayzerlar orqali olib borish lozim. Pedagogik metodlarning va ta'lim organayzerlarining oʻz oʻrnida maktabgacha yoshdagi bolalarning yoshiga , yoʻnalishiga va harbiy boʻlinmalariga, berilayotgan axborot turi va mazmuniga asoslangan holda toʻgʻri tanlanishi va toʻgʻri qoʻllanilishi ta'lim sifatini sezilarli darajada oshiradi. Bunda bolalarda fanga qiziqish uygʻonadi, fan doirasidagi oʻz bilimlariga ishonch shakllanadi, mavzularni tez va oson oʻzlashtirib, ma'lumotlar mohiyatini tushunib yetish orqali, tahlil qilish sabab va oqibatlarni anglash bilan bir qatorda eslab qoplash koʻnikmasi ham shakllanadi.

Bolalarni ekologik ta'limini shakllantirishda tabiatdan foydalanish komponentlari

Ekologik tasavvur-tabiat atrof muhit bilan tanishtirish orqali tabiat haqidagi bilimlarini kengaytirish tafakkurini oshirish

Jonli tabiat obyektlari – hayvonot dunyosi o'simliklar dunyosi

Jonsiz tabiat obyektlari-qum, suv, havo,tosh vahokazo.

Yuqoridagi komponentlarga asoslanib quyidagi mezonlarni ishlab chiqdik.

Bolalarni ekologik tasavvurlarini shakllantirishda tabiat obyektlaridan foydalanish mezonlari

Ekologik tasavvurlarni shakllantirishda jonli tabiat obyektlaridan foydalanish metodikasi – Jonli tabiat obyektlarida hayvonot dunyosi o'simliklar dunyosi tuzilishi, oziqlanishi, hayot tarzi bilan tanishamiz

Ekologik tasavvurlarni shakllantirishda jonsiz tabiat obyektlari bilan tanishtirishda suv, qum, tosh, havoning xususiyatlari bilan tanishadilar. ya'ni bug'lanishi muzlashi sochiluvchanligi kabilar.

Shuning uchun tizimli yondashuv barcha komponentlarni alohida va o'zaro bog'liqlikda tahlil qilinadi.

Bolalarni yoshiga qarab tabiat bilan tanishtirsh tamoyillari

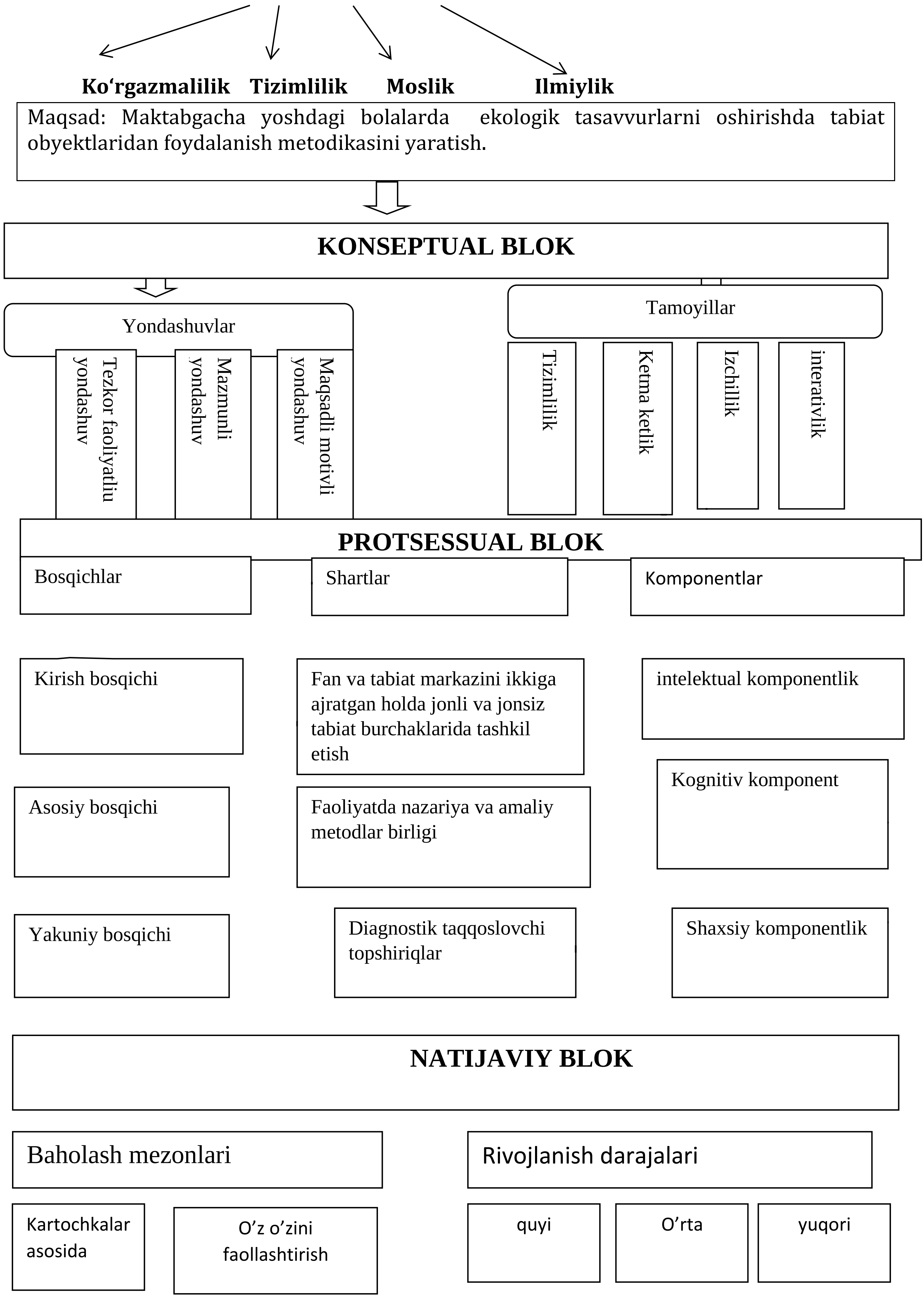

Xulosa. Maktabgacha yoshdagi bolalarda ekologik ta'limini tashkil qilishda tabiat obyektlarini tushuntirish grafik organayzerlar orqali amalga oshirish muammolari va yechimlari koʻrsatib oʻtish lozim. Ta'limning grafik organayzerlari interfaol metodlarning ajralmas bir qismi hisoblanadi. Grafik organayzerlar tushunchalarni tizimli ravishda aniq faktlarga asoslangan ma'lumotlarni bolalarni idrok qilish darajasiga yetkazib beradi.

Maktabgacha yoshdagi bolalarning ekologik ta'limini shakllantirishda grafik organayzerlarning oʻrnini takomillashtirish, hamda bolalarning yoshiga jismoniy va ruhiy holatiga mos qilib yoritilsa bu bolaning intellektini yanada rivojlanishiga sabab boʻladi.

Maktabgacha yoshdagi bolalarning ekologik ta'limini shakllantirishda grafik organayzerlardan foydalanib mashgʻulotlarini tashkil qilishga zamonaviy yondashish lozim. Maktabgacha yoshdagi bolalarning ekologik ta'limini shakllantirish mashgʻulotlarini tashkil qilishning metodik ta'minotini takomillashtirish masalasiga toʻxtalinib, unda maktabgacha ta'limda bolalarning ekologik ta'limini shakllantirishda texnika xavfsizligi mazmuni, shakl va metodlari tahlil qilish lozim.

Адабиётлар/Литература/References:

1. Mirziyoyev Sh.M. Milliy taraqqiyot yoʻlimizni qat'iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga koʻtaramiz. – Toshkent: Oʻzbekiston, 2017. – 592 b.
2. Oʻzbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 6-noyabrdagi "Oʻzbekistonning yangi taraqqiyot davrida ta'lim-tarbiya va im-fan sohalarini rivolantirish chora-tadbirlari toʻgʻrisida"gi PF-6108-son Farmoni.
3. D.Yormatova, Sh.Ibadullayev. Ekologik monitoring. -T .: ''Fan va texnologiya'', 2012, 212 bet.
4. Bozorova N.Sh. Talabalarda ekologik madaniyatni shakllantirishning ilmiy pedagogic asoslari (oliy oʻquv yurtlari misolida). Пед.фан. ном.дис. –Т., 2006. -98 б.;
5. К.Б.Мухаммадиев ―Жисмоний тарбия ва спорт машғулотлари жараѐнида талабаларда экологик маданиятни ривожлантиришни илмий- педагогик асослаш‖. Пед.фан.докт (DSc)дисс.авторефер. Чирчиқ-2022. 82 б.
6. Э.А.Турдикулов Экологическое образование учащихся в процессе изучения предметов естественнонаучного цикла (физическиеаспекты экологического образования).: Автореф. дисс...док. пед. наук. – М., 1982. –38 с.;

ISSN: 2181-1342 (Online)
Сайт: https://scienceproblems.uz
DOI: 10.47390/SPR1342V4I2Y2024

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОИЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ 2 (4) – 2024

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари” электрон журнали 2020 йил 6 август куни 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.

Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” масъулияти чекланган жамияти

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил: scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).